

LBRIS

We know
books

CARTEA FAMILIEI STĂNILOAE

Trei generații văzute prin ochiul
lui Dumitru Horia Ionescu

DIALOGURI CU RĂZVAN BUCUROIU

LUMEA CREDINȚEI
— EDITURA —

BUCUREȘTI, 2023

Răzvan Bucuroiu

Trei decenii, două interviuri, o singură familie	5
---	---

Dumitru Horia Ionescu

Prolog: Bunicul meu	9
Hărți geografice, hărți spirituale	11
Cărări etice, piste spirituale	29
Ce gândea părintele Stăniloae despre comunism	45
Despre „răcirea” inimii creștinilor	59
De la Rugul Aprins la blocada euharistică din pandemie	69
Liniștea duhovnicească în mijlocul terorii ateiste	81
În intimitatea familiei	91
Delimitarea de Legiune	105

Ecumenismul ca mijloc misionar	135
Conținut străvechi și limbaj actual:	
rezolvări, soluții	143
Vlădeni, locul de unde a pornit totul	151
Cercul de prieteni și ucenici	159
Din nou, despre Rugul Aprins	175
Momentul mării treceri	191
O înmormântare cu totul aparte... ..	195
Lidia, asemănări și deosebiri față de	
modelul patern	219
Responsabilitatea <i>numelui</i>	231

TREI DECENII, DOUĂ INTERVIURI, O SINGURĂ FAMILIE

Răzvan Bucuroiu

Acum 30 de ani asistam înfrigurat la geneza unei cărți unice: „7 dimineți cu părintele Stăniloae“ – o suită de dialoguri inițiată de Sorin Dumitrescu. Timp de o săptămână, în fiecare dimineață, îmi luam reportofonul cu bateriile de rezervă și multe casete, treceam pe acasă pe la Sorin, îl suiam în mașină și după un drum scurt poposeam pe strada Cernica. Acolo, într-un imobil de câteva etaje, într-o modestă garsonieră dublă, locuia „neîncăput“ uriașul cărturar. De cum intram pe ușă, simțeam mirosul de cafea pe care prezbitera Maria o puneă pe masă, miros amestecat cu praful din cărți și din mobilele vechi: un miros specific, pe care cred că l-aș recunoaște și azi.

După cele câteva cuvinte de saluturi creștinești, glumițe inofensive de-ale lui Sorin și tăceri cu tâlc de-ale părintelui, se apucau de lucru. Eu porneam reportofonul și îmi notam chestiunile punctuale, de care să țin cont ulterior în timpul

transcrierii. Sorin Dumitrescu era năvalnic, imprevizibil, profund. Părintele era de un calm desăvârșit, meditativ, adunat în sine. „Duelul“ verbal și atitudinal avea un aer măreț, cu toată modestia contextului în care se desfășura, inclusiv cu prezența desăvârșit casnică a doamnei Maria, care stătea întinsă sub o păturică, pe o canapea minusculă. Cei doi parteneri de dialog erau atât de *diferiți* (ca vârstă, aspect fizic, verb, gesticulație, suflu uman), încât părea că se contopeau, prin completare, într-o singură ființă spirituală, la două capete. Vorbeau cu suverană intensitate intelectuală, se studiau reciproc, învățau unul de la altul. Pentru mine aceea a fost școala interviului adevărat, dar și școala răspunsului și răspunderii celor afirmate!

Acum, la distanță de trei decenii, stau eu însumi față în față cu un Stăniloae. Un alt Stăniloae, nepotul părintelui. Așadar, alte două personaje, alt context istoric, alte *demersuri* ale interviului-fluviu, sub forma cărții pe care o aveți acum în față. Mai precis, acelea de a pune în ordine, prin unicul martor ocular rămas în viață, așezarea în lume a istoriei acestei familii care se întinde, ilustru, pe cuprinsul secular a trei generații. Poate că (și) asta căutam, inexplicabil sau inconștient – cine știe: dovezi din intimitatea

familiei despre sfințenia părintelui. Să pipăi amintirile lui Dumitraș și apoi să urlu, până la marginile lumii: sfânt este Dumitru teologul! Însă tocmai sfințenia discretă a părintelui a făcut, ca o baghetă magică, să evite mărturiile evidente, stridențele de nuanță, „minunismul“ ardent, care face deliciul vânătorilor de supra-natural. De altfel, interlocutorul meu este una dintre cele mai afabile persoane, este un om al nuanțelor adânci, al timidităților memoriale, al inhibițiilor oratorice de suprafață. Rigoarea germană și bunul simț căpătat în familie l-au împiedicat pe Dumitru Horia să relateze lucruri tainice din familia lor în ceea ce privește intervențiile divine – dar poate că ele nici nu au existat fățiș?! Și exact în aceasta constă măreția lucrurilor: *sfințenia care s-a cuibărit în normalitatea vieții*, chiar dacă aceasta a fost punctată cu episoade dramatice, inclusiv cu acte la limita martirajului sau secvențe de glorie intelectuală absolută. Sfințenie adumbrită tocmai în pulsația cotidiană a vieții, în secvențele banale ale existenței... Este aidoma Cuminecării: cu toții simt gustul pâinii și vinului, numai câțiva se bucură în lacrimi de savoarea mistică a Trupului lui Hristos și a Sângelui Său. Aparent, toată lumea trăiește și simte la fel. Pe dinăuntru însă, lacrima sufletului picură diferit...

PROLOG:
BUNICUL MEU*Horia Dumitru Ionescu*

Bunicul meu s-a născut la 16 noiembrie 1903, din părinții Reveca și Ieremia. A fost al cincilea copil. Primul lor copil a fost o fată, Elisabeta, care a murit când era foarte mică. A urmat primul băiat, Ilie, al doilea băiat, Gheorghe, o fată, Reveca, și apoi bunicul meu, Dumitru. La nașterea bunicului, Ieremia, tatăl său, avea 40 de ani și Reveca, mama lui, 36 de ani. Imediat după nașterea bunicului meu, tatăl său și fratele mai mare, Ilie, au plecat în America. Foarte mulți români din Ardeal mergeau atunci în America. Se duceau la Detroit, unde lucrau la construcția căilor ferate. După ce a strâns 1.000 de dolari, străbunicul meu s-a întors la Vlădeni, a reparat casa și a construit o șură nouă. Ilie a rămas în Detroit. S-a căsătorit cu o irlandeză și a lucrat la o uzină de automobile de acolo. Când bunicul meu a ținut o serie de conferințe în Statele Unite, a găsit, cu ajutorul unui român care lucra la primăria din Detroit, cimitirul unde era îngropat

Ilie. A făcut un parastas acolo. Ilie pierduse legătura cu familia din România. Mă gândesc adesea, când văd filme americane vechi, dacă nu cumva la automobilele care apar în film nu a lucrat și Ilie, fratele bunicului meu.

Gheorghe, al doilea băiat, a plecat la București. S-a căsătorit și a avut un restaurant, pe undeva prin spatele clădirii CEC-ului. După ce restaurantul a fost naționalizat, în 1948, s-a retras împreună cu soția sa, Ana, la Vlădeni. Acolo a trecut la Domnul, în 1974.

Reveca s-a căsătorit la Vlădeni, a avut patru copii. Băiatul ei, Ieremie, a fost în timpul celui de-al Doilea Război Mondial secretarul generalului Avramescu. După război, a fost profesor la Brașov. Două dintre fetele Revecai s-au călugărit. Mai târziu, rămasă văduvă, mama lor s-a călugărit și ea. Nu știu de unde a apărut povestea că bunicul meu ar fi avut două surori călugărițe. Nepoatele lui – și apoi și sora sa – au fost călugărițe. Vreau să fac această precizare, pentru că circulă o biografie eronată a bunicului. Cei care doresc să scrie o biografie au datoria de a verifica adevărul istoric, fapt care presupune seriozitate și lucrare sistematică. Nu toți au asemenea calități. Așadar, pentru a clarifica definitiv lucrurile: bunicul meu a avut o soră și două nepoate care au îmbrăcat haina monahală.

HĂRȚI GEOGRAFICE, HĂRȚI SPIRITUALE

R.B.: *Dragă Dumitraș, ai avut parte de-a lungul vieții tale de un sincron familial și geografic. Pe de o parte, ai trăit alături de bunicul tău, cel mai mare teolog român al veacului 20, iar, pe de cealaltă parte, mama ta, Lidia Ionescu – un nume greu al literaturii, o voce a laicatului ortodox la cumpăna dintre milenii, dar și om de știință. Iar ca spații geografice, ai trăit jumătate de viață în România, cealaltă jumătate o petreci în Germania. Așadar, tot timpul ai fost între două lumi, între două nume... Cum te poți tu defini, de fapt, în unicitatea persoanei tale?*

H.D.I.: Am trăit în România până la vârsta de 24 de ani și aceștia au fost anii trăiți alături de bunicul meu. Mai târziu, mai ales acum, mi-am dat seama ce a însemnat să fiu alături de el. A fost o șansă nemeritată, așa a fost voia Domnului. Am învățat multe lucruri de la el! Cu toate că bunicul meu nu era, în mod voit, un „profesor“, și nici eu

un „ucenic“. Totul decurgea într-un mod firesc, preluam ideile sale fără să mă gândesc prea mult. Aveam o încredere nemărginită în sfaturile sale. Poate că ar fi trebuit să mă orientez mult mai mult după spusele lui, dar, se știe, orice tânăr învață mai ales din greșelile personale și nu ține mereu cont de sfaturile înțelepților din jurul lui. Îmi dau seama acum, când am ajuns și eu la o anumită vârstă, de excepționala experiență practică, de viață, pe care o avea. Îmi amintesc anumite momente petrecute împreună și nu pot decât să repet în ceea ce mă privește: *da, a avut dreptate!* Sunt lucruri pe care și eu încerc să le sugerez prietenilor mei mai tineri, chiar dacă nici ei nu se grăbesc să mă asculte. Am avut marea șansă să cresc într-un mediu armonios, fără certuri, fără țipete, aș spune chiar foarte relaxat. Aveam și noi greutăți, dar aveam obiceiul să le discutăm, să ne sfătuim între noi până ajungeam la o soluție. Am fost de mic cooptat în acele ședințe de familie, spuneam și eu ceea ce credeam și mi se părea normal să fie așa.

În Germania mi-am trăit mai mult de jumătate din viață, în bună parte alături de mama. Experiența ne-a învățat că împreună putea să ne fie mult mai ușor. În acest timp, mama a scris foarte mult, toate romanele ei. Noi am încercat mereu să ne orientăm după ceea ce învățasem la București, când eram

Împreună cu bunicii, ne sfătuiașăm mult, am încercat să găsim soluții în lumea nouă – necunoscută și uneori complicată – în care trăiam. Ne-a lipsit, desigur, experiența bunicilor, poate că prin sfaturile lor am fi făcut unele lucruri altfel sau poate că le-am fi făcut la fel, nu o voi ști niciodată. Provocările au fost altele decât în România, problemele erau diferite, dar toate trebuiau rezolvate. Ne gândeam uneori că bunicul ar fi fost de acord cu ceea ce decideam noi, aici în Germania, poate ar fi făcut la fel sau, poate, ar fi reacționat la fel. Ne gândeam adesea la acest lucru.

Greu de spus cum mă definesc. Nu m-am gândit niciodată la așa ceva. Îmi place să cred că sunt un om de treabă, de credință ortodoxă, care încearcă să se poarte corect cu semenii săi. Și dacă fac greșeli în acest sens, vreau să sper că le fac din neștiință și din neatenție, fără răutate – deși, chiar și așa, asemenea greșeli nu sunt neapărat scuzabile. Mă bucur că trăiesc în două lumi, care doar aparent sunt diferite. Ar fi prea mult să afirm că am o parte nemțească și una românească, dar caut să-mi aleg ceea ce este mai bun din fiecare societate în care trăiesc. Iar inima, inima îmi este mereu acasă, la București, unde m-am născut, și mai ales la Cernica, din motive cunoscute, colțul meu de rai.

R.B.: *Deoarece trăiești în Germania, ai ajuns să cunoști la perfecție mediul „teutonic“. Le știi deja marile calități, le-ai văzut și defectele. Desigur, nici un popor nu poate fi judecat la paușal, la pachet, însă anumite trăsături comune există între membrii unei comunități, fie ea și extinsă la nivel de națiune. De aceea te întreb: cât de tributar a fost părintele Dumitru Stăniloae pattern-ului german, modului de formare nemțesc? Este vorba despre un profil educațional anume, despre câteva trăsături de marcă ale culturii și pedagogiei germane? Cum se revelează aceste elemente în opera și modul de a fi al bunicului tău? Întrebarea mi-a fost inspirată și de afirmația ta, că în casa voastră nu se ridică tonul defel...*

H.D.I.: Nu, nu cunosc la perfecție mediul „teutonic“ și nici nu cred că voi reuși așa ceva vreodată. Cu atât mai mult cu cât nemții doresc foarte mult să-și piardă cât mai repede orice fel „german“ de a fi. Cel puțin așa îi simt eu acum. Cu tenacitate, poate germanică, ironia sortii, ei doresc să devină europeni, deși acest termen, promițător și de viitor, este încă greu de definit. Germanitatea lor (teutonică) este foarte admirată la București, am observat acest lucru, dar cred că, dacă-i spui unui neamț că-l vezi germanic, nu se va bucura prea mult de compliment.

În ceea ce-l privește pe bunicul meu, a învățat foarte repede germana, încă din timpul liceului. A citit toate tratatele germane care se găseau la Facultatea de Teologie din Cernăuți și apoi și-a perfecționat studiile la München și Berlin. Avea un accent de „radio“, foarte curat, nu vorbea și nu folosea cuvinte de dialect, ci o limbă literară, cultivată. Învățase la fel de bine și limba franceză. Era foarte ordonat, pe biroul lui manuscrisele stăteau așezate rânduie. Când termina de scris, le închidea cu grijă și le reaseza la loc. Nu știu în ce măsură această disciplină se datorează felului lui de fi și cât a contribuit formația sa la universitățile din Cernăuți, München și Berlin. În perioada interbelică, a fost la curent cu tot ceea ce apărea mai important în editurile germane și franceze. După 1967, când a ținut din nou o conferință la Freiburg, primea din nou, prin poștă, toate cărțile importante de teologie, eseistică și filozofie care apăreau în Germania, Elveția sau Franța. Era foarte bine informat. Întrebat odată dacă citește textele patristice pe care le traducea pentru *Filocalie* și în franceză, ele apăreau atunci într-o foarte bună traducere franceză, a răspuns că „nu“. Îi era teamă că ar face o traducere care ar fi mult prea apropiată de limba franceză și nu atât de fidelă textului original. Avea o putere excepțională de a-și face